

РОБОТА ДИРИГЕНТА-ПОЧАТКІВЦЯ НАД ЛІТЕРАТУРНИМ ТЕКСТОМ У ХОРОВОМУ ТВОРІ В КОНТЕКСТІ ОРХЕСТИЧНОГО ВИХОВАННЯ (НА ПРИКЛАДІ МОЛОДШОГО ХОРУ)

Плющик Єлизавета Василівна

старший викладач

Гордєєва-Ковальчук Тетяна Олександрівна

викладач

Грибан Тетяна Сергіївна

студентка

Житомирський державний університет

імені Івана Франка

м. Житомир, Україна

Вступ/Introduction. Автори посібників з хорознавства та роботі з хором наголошують, що першою установою успішної роботи з хором є знання диригентом виконуваного твору. Перш, ніж стати до роботи з хором, диригент повинен досконало вивчити твір, продумати інтерпретаційний план, форми та методи вивчення, передбачити всі труднощі, що можуть виникнути в процесі роботи та намітити шляхи подолання цих труднощів.

90% творів для хору природно пов'язані з літературним текстом, тобто музика і слово у творчій єдності визначають художній зміст твору. Засобами донесення літературного тексту до слухача є дикція. За Вікіпедією дикція дикція (від лат. dictio — вимова) — чітке вимовляння звуків відповідно до фонетичних норм мови. Виразність дикції — важлива сторона майстерності актора, співака, промовця [1]. Слово є носієм змісту хорового твору, музика інтонаційним виразником.

Мета роботи/Aim. Метою роботи є робота диригента-початківця над літературним текстом у хоровому творі в контексті орхестичного виховання (на прикладі молодшого хору).

Матеріали і методи/Materials and methods. Багато хоровиків-диригентів (Віноградов К., Гринишин М., Дмитриєвський Г., Єгоров А., Єржемський О.,

Ковін М., Краснощоків В., Мархлевський А., Пігров К., Стулова Г., Чесноков П. та ін.) наголошували, що розгляд поетичного тексту в єдності з музикою допомагає більш ґрунтовному опрацюванню всіх ліній музичної форми хорового твору, розуміння ідеї композитора, більш емоційної перцепції художнього образу.

Результати та обговорення./Results and discussion. Проблема роботи з літературним текстом в хоровому творі - це спрямування педагогом діяльності диригента-початківця, стимулювання його (учня) до творчої діяльності, пошуку новітньої діяльності.

Однією з таких методик є орхестичне виховання, яке орієнтоване на створення атмосфери емоційної розкритості, захопливого відношення до будь-якої діяльності, формування й розвиток інтересу, забезпечення оптимальних педагогічних взаємин, орієнтування на практичну сутність матеріалу, що вивчається, підвищення самооцінки особистості, організацію зворотного зв'язку, інформативність.

Поняття «орхестика» виникло у стародавній Греції як метод вільної передачі в русі драматичного, пластичного або музичного твору. Музика завжди знаходилась у нерозривному зв'язку з поезією (звідси – лірика).

В кінці ХІХ сторіччя Еміль Жак-Далькроз повернувся до цього методу у вигляді музично-ритмічного виховання. Мета системи Е. Жак-Далькроза - за допомогою рухів розвинути музично-творчі здібності дитини [2].

Цю ідею розвивали Н. Олександрова, О. Конорова, С. Руднева, Т. Бирченко, М. Котляревська-Крафт, Г. Франіо, І. Ліфіц та інші. Велику роль у розвитку орхестики відіграла система дитячого виховання Карла Орфа. Метод К. Орфа базувався на національному фольклорі: вивчались інтонації німецької мови, інтонації німецької народної музики, ритмічні формули та танцювальні рухи з використанням драматизації віршів, пісень, гри на різноманітних інструментах.

Орхестичне виховання на заняттях з розвитку мовлення та музичного мистецтва йде від відчуття ним звуку, який виражається в дії: русі, інтонуванні.

Почути і відчути в літературному тексті музику це постійний процес вислуховування у вірш та музику хорового твору, Ця робота допомагає диригенту-початківцю і учням молодшого хору більш глибокому зануренню у рідну мову, літературу, музику, допомагає розширенню світогляду, розвитку музичного слуху й розвитку мовлення.

Мова – суто диференційована форма людського руху – в оркестрі розходить на весь організм. Коли учень, а разом з ним і диригент-початківець навчається вимовляти звуки, вони роблять невидимий вольовий крок, який в оркестрі отримує зрине відтворення. Повітря, що проходить крізь легені й гортань, формується за допомогою губ, зубів та піднебіння, і це повітря, у своїй сутності, вже є повітряними жестами, їм можна наслідувати за допомогою рук. У цих рухах бере участь весь організм людини – у цьому запорука відчути та усвідомити інтонації мови і музики [2].

Підґрунтям методологічних аспектів формування дикції у молодших школярів є – усвідомлення, уявлення і всотування інтонацій мови у хоровому творі. Результатом цих процесів є використання теоретичних і практичних нововведень, а також таких, що утворюються на межі теорії і практики. Диригент-початківець разом із учнями може виступати автором, дослідником, користувачем і пропагандистом нових педагогічних технологій, теорій, концепцій Педагог-оркестрик, який навчає студента-початківця повинен подолати старі стереотипи, традиційні установки, шаблони у проведенні вправ з розвитку мовлення та музичного мистецтва і бути готовим до педагогічної діяльності з урахуванням інноваційних надбань. Ця готовність визначається усвідомленням цих протиріч та подальшим розвитком проблемного мислення педагога.

Диригент-початківець повинен навчитись репродукувати у слуховій уяві почуту інтонацію у габітусі музично-слухових уявлень. Якісно особливим щаблем музичного мислення є мислення творче. Воно може позначатися в різних видах і формах: написання музики, створення невеликих віршів, імпровізація, інтерпретація, відчуття у собі рух інтонацій та відтворення їх у

жесті, ході, ритмічних малюнках та інше, себто діяльне та індивідуально самобутнє художнє переосмислення мовного у хоровому творі. В цьому випадку впливає вже цілий комплекс розумових процесів. Напевне, що імпровізаційні здібності учнів молодших класів замалі, але за допомогою орхестичного виховання вони будуть постійно розвиватися. Створення мовних та музичних образів вимагає від учнів якнайбільшої активізації образного мислення. В свою чергу, для того, щоб «зчитувати», «осягати» мовні та музичні образи, дитина разом із вчителем повинна також мати сформоване інтонаційно образне мислення [2].

При орхестичній роботі бажано не використовувати перегляди відео матеріалів і прослуховування аудіо матеріалів. Вся робота відтворюється тихим, м'яким співом-вимовою. Інтонування звуків, слів та невеличких речень виконується за таким способом: в залежності від сенсу підвищується і понижується голос, робляться певні паузи, прискорюється або уповільнюється темп вимови, на логічних акцентах обов'язково підсилюється голос (але не дуже). Все це супроводжується жестами, які відповідають вимові, та рухами, які уособлюють то, чи інший персонаж. Саме у таких вправах діти усвідомлюють початкові інтонації, навчаються інтонувати не тільки вірш, але й найпростіші музичні інтонації-формули, запам'ятовують у жестах і рухах ритмічні малюнки і «малюнки» інтонацій, які відтворюються руками у повітрі.

Наприклад: у хоровому класі (молодший хор) розучується колядка «Ой в полі, полі сам Господь ходив».

Рис. 1 «Ой в полі, полі сам Господь ходив»,
Черкаська область, Черкаський р-н, с. Дубіївка. Записали Ярослава
Чистякова і Мар'яна Зубченко в музеї народної творчості та побуту
України. 1997 р.

Диригент-початківець з допомогою викладача розбирають з учнями літературний текст (зміст) колядки. Певні слова («жито-пшеницю, пашницю») діти виразно проговорюють шепотом так, щоб було чутно на відстані 5-6 метрів (чіткість дикції).

Наступним етапом роботи є розбір співвідношення музичної та мовленнєвої інтонації. На словах «Ой в полі, в полі сам Господь ходив» діти аналізують мелодію і визначають, що рух сходинок ніби йде «по колу» - хід малої секунди вниз-вверх і перехід вверх до великої секунди, наступний хід шаблів – низхідний мажорний тетрахорд. Літературна фраза сама підказує, що Господь рухається.

Тому, підсилюючи музичну і літературну інтонацію діти разом з диригентом-початківцем роблять руками колові рухи, зображаючи рухання Господа по полю (м'язові відчуття рук дають можливість швидко запам'ятати музичну та мовну інтонацію на підсвідомості). Так само опрацьовуються наступні строфи: рухи рук, які ніби перераховують те, що породив Господь «жито-пшеницю, всяку пашницю». Фразу «Діва Марія за ним ходила, за ним ходила, його просила» діти усвідомлюють через молитовне складання рук перед грудями.

Приспів «Сію, вію, посіваю, з Новим роком поздоровляю, многая літа». Музична інтонація також «йде по колу» з розпівами (три ноти), це дає широту та об'єм відчуття простору поля, або широкої хати, де співають колядники. Учні рухами удають, як посівають житом господаря, а на словах «з Новим роком поздоровляю» удають рухами вітання – розводять і зводять руки (обійми). На одній ноті звучить «Многая літа» - учні широко розводять руки, ніби охоплюють сіт у радості і величності.

Під час рухів вимова дітей стає активною, дикційно чіткою, вони усвідомлюють кожне сказане слово, яке виступає у колядці як оберіг величання. Важливо відзначити, що у такий спосіб краще працює мисленнєвий процес і учні дуже швидко (за логікою дієслів – рухи рук) запам'ятовують літературний текст.

Висновки/Conclusions. Таким чином за допомогою орхестичного виховання як новітньої діяльності практично кожного диригента-початківця можна навчити змінити (реконструювати) мислення щодо роботи над літературним текстом, бо це педагога є стимулюючим резервом до творчої діяльності. І кожну дитину можна навчити тонко відчувати інтонацію слова і музики та розвинути в ній можливості імпровізувати музику та створювати власні невеликі тексти та віршики.

Диригенту-початківцю дуже важлива думка самих хористів, особливо, якщо це дитячий хоровий колектив. Діти обожають керівників, які з ними радяться, вони стають відкритими і відвертими, сприймають все, таким, яким воно є. Така модель дитячої роботи – відкритість, щирість, вміння спілкуватись допоможе диригенту-початківцю не ґрунтуватись тільки на своїх уявленнях, а й робити об'єктивні висновки про подальшу роботу над будь-яким літературним текстом.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%94%D0%B8%D0%BA%D1%86%D1%96%D1%8F>
2. Плющик Є. В., Комісаренко С. Л. До питання проблемного мислення педагога початкових класів в контексті орхестичного виховання. // The 3rd International scientific and practical conference “Fundamental and applied research in the modern world” (October 21-23, 2020) BoScience Publisher, Boston, USA. 2020. P. 507-511.
3. Плющик Є. В. Стереотипи та інноваційні підходи в роботі над хоровим твором / Є. В. Плющик, Я. О. Сомплавська // Modern Science: problems and innovations : IV International Scientific and Practical Conference, 28-30 June 2020. - Stockholm, 2020. - P. 241-246.
4. Плющик Є. В., Омельчук В. В., Федорченко В. К. Лекції з курсу "Хорознавство". – 1-е вид. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2010. – 191 с.